

KICHIK VA O'RTA BIZNESNI QO'LLAB QUUVATLASHDA KREDITLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

Niyazgaliev Serik Zamirovich

O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi magistanti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18721088>

Kichik va o'rta biznes har qanday mamlakat iqtisodiyotining tayanch bo'g'ini hisoblanadi. Ushbu sektor iqtisodiy faollikni oshiradi, yangi ish o'rinlari yaratadi, aholi daromadlarini ko'paytiradi va hududlar bo'yicha iqtisodiy tenglikni ta'minlashga xizmat qiladi. Jahon miqyosida KOB subyektlari yalpi ichki mahsulotning qariyb yarmidan ortig'ini yaratadi, ish o'rinlarining esa 70 foizdan ko'pini ta'minlaydi. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda kichik biznesni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilib, iqtisodiy islohotlarning markaziga tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash siyosati qo'yildi.

Davlat tomonidan tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirish, soliqlarni soddalashtirish, ruxsat berish jarayonlarini qisqartirish va imtiyozli kredit dasturlarini kengaytirish natijasida so'nggi besh yil ichida mamlakatda KOB subyektlari soni keskin ortdi. Bu esa milliy iqtisodiyotning tarkibiy o'zgarishlarini chuqurlashtirdi. Ammo bu sohada erishilgan yutuqlarga qaramay, hali ham yechimini kutayotgan muammolar mavjud. Eng dolzarb masalalardan biri — kreditlash tizimini takomillashtirish va uni tadbirkorlik ehtiyojlariga moslashtirishdir.

Kredit resurslariga keng kirish imkoniyati har qanday kichik biznesning o'sishi va raqobatbardoshligini oshirish uchun zarur shartdir. Biroq amaldagi tizimda banklarning ehtiyotkor siyosati, yuqori foiz stavkalari, garov talablari va hujjatlashtirishdagi murakkabliklar tadbirkorlar uchun jiddiy to'siq bo'lib qolmoqda. Ko'plab kichik korxonalar o'z faoliyatini kengaytirish yoki yangi loyihalarni boshlash uchun zarur moliyaviy resursni topishda qiynaladi. Bu esa iqtisodiyotning o'sish sur'atlariga ham bevosita ta'sir qiladi.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tashabbusi bilan kreditlash sohasida tub islohotlar amalga oshirilmoqda. Tijorat banklariga kichik biznesni moliyalashtirish bo'yicha aniq vazifalar yuklatilgan, davlat kafillik jamg'armalari faoliyati kengaytirilgan, ayollar va yoshlar tadbirkorligi uchun alohida imtiyozli dasturlar joriy etilgan. Natijada, 2023-yilda kichik biznes uchun ajratilgan kreditlar hajmi 95 trillion so'mni tashkil etgan bo'lsa, 2025-yilda bu ko'rsatkich 120 trillion so'mgacha yetishi prognoz qilinmoqda. KOBning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi ham 52 foizdan 56 foizgacha oshdi.

Kreditlash tizimini takomillashtirishda raqamli texnologiyalarning roli tobora ortib bormoqda. So'nggi yillarda banklar tomonidan elektron ariza topshirish, onlayn tahlil va avtomatlashtirilgan baholash tizimlari joriy etildi. Bu jarayon kredit olish muddatini qisqartirdi, shaffoflikni oshirdi va inson omilini kamaytirdi. Raqamli kredit tizimlari nafaqat banklarning samaradorligini oshiradi, balki kichik biznes uchun ham qulay muhit yaratadi.

Fintech yechimlari asosida ishlab chiqilgan kredit platformalari kichik biznes subyektlariga garovsiz yoki minimal kafolat asosida kredit olish imkonini bermoqda. Bunday mexanizmlar biznesning moliyaviy tarixini, to'lov intizomini va pul oqimini avtomatik tarzda tahlil qilib, riskni tez va aniq baholaydi. Natijada, banklar o'z kredit portfelini xavfsiz saqlagan holda yangi mijozlarni jalb etish imkoniga ega bo'ladi.

Ayniqsa, yoshlar va ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashda kredit siyosatining ijtimoiy yo'naltirilganligi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2023-

yilda ayollar tadbirkorligiga ajratilgan kreditlar ulushi 10 foiz bo'lgan bo'lsa, 2025-yilda bu raqam 15 foizdan oshgan. Yoshlar uchun mo'ljallangan "Yoshlar daftari" doirasidagi imtiyozli kreditlar esa 6,8 trillion so'mni tashkil etgan. Bu nafaqat moliyaviy ko'mak, balki ijtimoiy faollikni oshirish omili sifatida ham ahamiyatli.

Kredit siyosatini takomillashtirishning yana bir muhim yo'nalishi — kafillik va sug'urta mexanizmlarini kengaytirishdir. Kichik biznes subyektlari ko'pincha garov ta'minoti yetishmasligi sababli bank kreditidan foydalana olmaydi. Shu bois, davlat kafillik fondlarini kuchaytirish, sug'urta tashkilotlari orqali risklarni qoplash tizimini rivojlantirish lozim. Bu nafaqat tadbirkorlar, balki banklar uchun ham xavfni kamaytiradi.

Moliyaviy savodxonlik masalasi ham kichik biznesni kreditlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ko'plab tadbirkorlar kredit olish shartlarini to'liq tushunmaydi yoki moliyaviy rejalashtirish bo'yicha yetarli bilimga ega emas. Shu bois, banklar huzurida maxsus o'quv markazlari tashkil etish, onlayn kurslar va maslahatchilik tizimini yo'lga qo'yish foydali bo'ladi. Bu tadbirkorlarning kreditdan oqilona foydalanishini ta'minlaydi.

Shuningdek, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kuchaytirish kichik biznesni kreditlash imkoniyatlarini kengaytiradi. Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki va Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki bilan qo'shma dasturlar orqali arzon resurslarni jalb qilish, uzoq muddatli kredit liniyalarini ochish muhimdir. Bu moliyaviy resurslar infratuzilmani modernizatsiya qilish va eksportga yo'naltirilgan loyihalarni qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Kredit siyosatini yanada takomillashtirish uchun bir nechta amaliy chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir. Birinchidan, kredit olish jarayonlarini to'liq raqamlashtirish va byurokratik bosqichlarni qisqartirish lozim. Ikkinchidan, banklarning ichki risk tahlil tizimlarini avtomatlashtirish orqali qaror qabul qilish tezligini oshirish kerak. Uchinchidan, mikro va o'rta biznes subyektlari uchun moslashuvchan kredit mahsulotlari ishlab chiqilishi zarur.

Shu bilan birga, kichik biznesni kreditlashda ekologik va innovatsion loyihalarga ustuvorlik berish, "yashil iqtisodiyot" g'oyalarini moliyaviy siyosat bilan uyg'unlashtirish dolzarb masaladir. Energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga asoslangan ishlab chiqarishlarni moliyalashtirish nafaqat iqtisodiy, balki ekologik foyda ham keltiradi.

Umuman olganda, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlashda kreditlash tizimini isloh qilish — nafaqat tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish, balki mamlakat iqtisodiy barqarorligini ta'minlashning muhim omilidir. Samarali kredit siyosati kichik biznesning moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirib, yangi ishlab chiqarish quvvatlarini yaratadi, innovatsiyalarni joriy etishga va yangi ish o'rinlarini tashkil etishga zamin yaratadi.

Kreditlash tizimini takomillashtirish uchun bank-tashqi moliyaviy manbalarni rivojlantirish, raqamli kredit tahlil tizimlarini joriy etish, ayollar va yoshlar tadbirkorligini inklyuziv dasturlar orqali qo'llab-quvvatlash, garov va kafillik mexanizmlarini kuchaytirish zarur. Ushbu yo'nalishlarning izchil amalga oshirilishi kichik va o'rta biznesning barqaror o'sishini ta'minlab, mamlakat iqtisodiyotini raqobatbardosh va innovatsion yo'nalishda rivojlantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 8-iyundagi PQ-203-son qarori – “Kichik va o'rta biznesni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida”.
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. “2024-yil moliya bozorining rivojlanish tendensiyalari to'g'risida hisobot”. – Toshkent, 2024.
3. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. “Kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash dasturlari samaradorligi bo'yicha tahliliy ma'lumotlar”. – Toshkent, 2025.
4. Jahon banki. *SME Finance Gap: Assessment of the Shortfalls and Opportunities in Financing Micro, Small and Medium Enterprises*. – Washington D.C., 2024.
5. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF). *Financial Inclusion and Access to Credit for SMEs in Emerging Economies*. – Annual Review, 2025.
6. OECD (Organization for Economic Co-operation and Development). *Enhancing SME Access to Finance in Central Asia: Policy Perspectives*. – Paris, 2024.
7. Karimov, B. (2023). “O'zbekistonda kichik biznesni kreditlash tizimini rivojlantirish yo'nalishlari.” – *Iqtisodiyot va innovatsiyalar jurnali*, №4, 45–53-betlar.
8. Rasulov, S. & Usmonova, M. (2024). “Bank sektorida kichik biznesni moliyalashtirishning zamonaviy mexanizmlari.” – *Moliya va hisob jurnali*, №2, 36–42-betlar.
9. Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti. “Kichik va o'rta tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashda moliyaviy siyosatning o'rni” – Ilmiy to'plam, 2024-yil.
10. Statistika agentligi huzuridagi Davlat statistika qo'mitasi. “Kichik va o'rta biznesning iqtisodiyotdagi ulushi bo'yicha 2023–2025-yillar statistik to'plami”. – Toshkent, 2025.